

Om att inte vara en typisk flygvärdinna

AV MAGDALENA PETERSSON

Jag är ingen typisk flygvärdinna, säger Helena, när jag intervjuar henne om hennes yrke inför mitt avhandlings-skrivande i etnologi. Med det menar hon att hon inte är puttinuttigt söt och gullig, vilket "typisk flygvärdinna" enligt henne syftar på. Hon ser sig i stället som en tuff och rivig feminist. Annika, en annan informant, återkommer flera gånger under intervjutillfället även hon till att hon inte är en typisk flygvärdinna. Men vad hon menar med det är att hon är stor och kraftig, hundraåttio cm lång med storlek fyrtioett i skor. Annika tar upp omgivningens förvåning när hon tillkännager sitt yrke: "Får man se sån ut nu?"

Flygvärdinna är inte bara en yrkesbeteckning, det är en könsbild och yrket har utformats i enlighet med principer för en essentiell könsnatur. Flygvärdinnan är ett begrepp och en schablonbild. Det finns en reglerande idealbild för hur en flygvärdinna ska bete sig och se ut och som de flesta människor känner till. Vid avvikelse uppträder förvåning. Informanterna är medvetna om att de jämförs med och bedöms utifrån en idealbild av hur de ska vara. En perfekt flygvärdinna är också en perfekt kvinna. Hon förväntas agera för att passa in på en konstruerad bild och om hon gör fel får hon veta det. Den amerikanska filosofen Judith

Butler beskriver kön som en normativ, reglerande praktik som producerar de kroppar den styr genom att referera till en antagen naturlig grund av biologiskt kön, där bara två kön kan finnas. En idealkonstruktion som tvångsmässigt materialiseras genom historiens gång. Det är ett spel där agerandet medför uppfattningar om en inre kärna att utgå ifrån. Uttrycket för kön föregås inte av någon bestämd könsidentitet. Kön är inte orsaken till handlingar, utan en följd av dem (Butler 1990, 1993).

I mitt kommande avhandlingsarbete kommer jag studera flygvärlden och dess tydliga könsbilder som en utgångspunkt för att studera uppfattningar av kön och hur dessa påverkar faktorer såsom arbetsliv, service, kvinnligt och manligt och kroppsuppfattning. Genom att studera flygvärdinnor vill jag se hur avgörande uppfattningar om könen och lämpligt könsbeteende är för utformningen av ett yrke. Men även tvärtom hur yrkets tidiga utformning, dvs. vackra kvinnor som underhåller manliga resenärer, fortsätter att påverka unga flygvärdinnor i dag och i hög grad bilden av dem, massmedialt och bland allmänheten. Jag vill också se hur bilden förändras, vad individerna själva tycker om den och hur de förändrar och gör motstånd emot den. Dessutom vill jag diskutera hur serviceyrken i

stor utsträckning blivit kvinnoyrken och därtill hur idéer om jämställdhet påverkas av den ökande globaliseringen.

Att jämföras med en bild

Flygvärdinnornas yrkesidentitet och förståelse av sin yrkesroll är intimt sammanbunden med den schablonbild av dem som flitigt förekommer bl.a. i medier och litteratur. Denna bild är inte minst en kroppslig sådan med kopplingar till skönhetsideal. Liksom skönhetsideal representerar den därmed vad få förmår uppnå. Skönhetsideal varierar historiskt och hänger samman med uppfattningar av kön (t.ex. Thesander 1994, Tseëlon 1995). Schablonbilden av flygvärdinnan symboliserar också trevlig omsorg, omtänksamhet och moderlighet, eller service. Den är en norm, inte bara för det egna yrket, utan för kvinnlighet i sig. Eftersom få verkligen identifierar sig med det typiska är den också en idealkonstruktion.

Gemensamt för många av informanterna är att de inte vill se sig som typiska flygvärdinnor. Vad som anses vara "typisk flygvärdinna" är dock något som varierar. För t.ex. Helena var bilden av flygvärdinnan en negativ, eller "töntig" bild, oförenlig med att vara en modern tjej med feministiska ideal. Att vara gullig och "lägga huvudet på sned" rimmar dåligt med hennes egen självförståelse som ung kvinna. För de flesta representerar dock "typisk flygvärdinna" ett rent kroppsligt ideal som den egna fysiken inte förmår uppfylla. För Annika representerade hennes egen kroppslängd tillsammans med hennes skonummer, något som inte är förenligt med att vara en typisk flygvärdinna. Att vara "typisk flygvärdinna" är att vara "typiskt kvinnlig" och är man typiskt kvinnlig är man "nätt" och "graciös", dvs. man har inte för stora fötter.

Något som informanterna stöter på är

bl.a. anmärkningar på just kroppslängden, för lång eller för kort eller också för gammal. Flygvärdinnans fysiska kropp ska uttrycka de ideal den representerar. Moira Gatens beskriver sociala värden som inbäddade i kroppar. Hon använder begreppet "imaginära kroppar" som syftar på bilder, symboler, metaforer och representationer som bidrar till att konstituera olika former av subjektivitet. Färdiggjorda bilder och symboler genom vilka vi tolkar sociala kroppar bestämmer delvis deras värde, status och vad som bedöms vara dess lämpliga behandling (Gatens 1996). Annika berättar:

... jag läste en tidningsnotis om nån som hade skickat in en insändare att man borde se... man behöver ju inte vara vacker, man behöver ju inte vara snygg för att bli flygvärdinna. Det var nåt sånt, alla människor kan bli vackra i en uniform ungefär. Huvudsaken är att du har nåt där. Det är ju sättet att vara, inte sättet att se ut på. Sen får man ju vara representativ, man får ju liksom ha en viss... man ska ju vara fräsch och man ska liksom ja, man behöver ju inte vara... jag kan inte säga, men man behöver ju inte gå extremt åt andra hållet. Gå med fett hår och slarvig och lukta illa, för då är man ju inte... det är inte representativt, det är ju inte bra. Men jag menar, man behöver ju inte vara snygg eller vacker eller Miss Universum eller Fröken Sverige för att bli flygvärdinna, det är det som är, det är den här gamla, förlegade bilden av yrket som många har kvar i dag. De tror att man är dum i huvudet, många.

Filmvetaren Vibeke Pedersen beskriver kvinnan som ikon och blickfång inom film och TV på ett sätt som leder tankarna till flygvärdinnan. Den kommersiella TV:n karakteriseras av att den synliggör kvinnan, skriver Pedersen. Samtidigt fungerar den som systembevarande, underhållande, könssegregerande och trendnära. Kvinnan blir synligare men fungerar mest som bild. Detta medför, precis som i klassisk Hollywood-film, brist på kontroll och auktoritet över handlingen. Auktoriteten finns i stället hos den manliga figuren, som inte iscensätts för att tittas på (Pedersen 1995). Flygvärdinnan

har fungerat och fungerar fortfarande som marknadsförare för flygbolagen. Det är främst hennes leende ansikte som representerar flygbolagen även om en och annan leende flygvärd, dvs. manlig flygvärdinna, ibland finns med. Att flygvärdinnan på detta sätt ikoniserats medför att uppfattningar om hur flygvärdinnor är och bör vara är vida spridda. Som yrkesgrupp har den dragit och drar fortfarande till sig ett mycket stort intresse och uppmärksamhet. Informanterna berättar om hur nästan alla människor de träffar på har en åsikt om och vill tycka till om deras yrke: "Flygvärdinna, det är ju ingenting längre. Springa där i luften och servera kaffe, det är ju som vilket servitrisjobb som helst", är en kommentar som i princip alla informanter berättar sig ha stött på.

Men bilden av flygvärdinnan innehåller en dualism. För på samma gång som den symboliserar omtänksamhet och prydlighet innehåller bilden inte bara fysisk attraktionskraft utan också sexuell tillgänglighet. (För inte länge sedan skulle flygvärdinnan vara ogift.) Sexuell lösläpphet kan inte räknas som direkt ingående i den normativa bilden av kvinnlighet, även om det är en dualistisk norm i sig. Den kan tolkas dels som erotisk fantasi, dels som sanktion.

Den sexuella tillgängligheten fokuseras ofta i TV och film där flygvärdinnan framställs som urtypen för "den korkade blondinen". Annika berättar:

Jag kan ju se än i dag på amerikanska komedier från sextio—sjuttitalet. Flygvärdinnorna var liksom lösa. De var lösaktiga kvinnor. Gubbarna som satt på konferens skröt om hur många flygvärdinnor de hade fått i säng eller så, det var ju lite så för några år sen... blondiner och de hade korta kjolar och — ooh de bara log och var jättegulliga hela tiden också hade man nån i varje hamn ungefär..., nämen varje stad så.

Man behöver inte heller söka länge för att hitta referenser i medierna till flygvärdinnors sexliv. I komediserien "Våra värsta år"

(Married with children) som under hösten 1997 sänds dagligen i både TV3 och ZTV drivs det ofta med flygvärdinnor utifrån just denna schablonbild. I serien som kan ses både som en grov drift med traditionella könsroller och som en hyllning till dem sitter den manlige huvudrollsinnehavaren Al Bundy tillsammans med grannen och vännen Steve och tittar på porrfilm. Filmen "Patsy — a future air hostess" utspelar sig på ett utbildningscenter för flygvärdinnor. Här haglar sexistiska fördomar om flygvärdinnor som framställs som både urblåsta och sexualna. Al och Steve fnissar "grabbigt" när Patsy tar miste på instruktörens penis och en lufttrycksmätare.

Ett annat färskt exempel i raden av medieanspelningar på flygvärdinnors enorma sexaptit är Luc Bessons storfilm "Det femte elementet" som hade premiär på de svenska biograferna hösten 1997. I denna science-fictionfilm där det mesta är annorlunda är flygvärdinnorna sig ändå lika. Bruce Willis vinner en resa till ett semesterparadis i ett annat solsystem. I rymdskeppet dit finns flygvärdinnor som trots att filmen utspelar sig cirka tvåhundra femtio år framåt i tiden har förvånansvärt mycket utseendemässigt gemensamt med 1960-talets flygvärdinnor. Deras uniformer är klassiska med enda skillnaden att de kvinnliga formerna poängterats ytterligare. Mycket riktigt har de också intimt umgänge med flera av de manliga passagerarna under resan.

Synligheten som kontrollmekanism

Att utseendet spelar den roll det gör, inte bara i flygvärdinneyrket utan i många liknande serviceyrken förutsätter att yrkesutövaren befinner sig i blickfånget för många människor. Synligheten, genom kundkontakter, är också något som mer och mer blivit karaktäristiskt för kvinnoyrken. Det fak-

tum att flygvärdinnorna kan iakttas av så många människor under sitt arbetsskift är en anledning till att deras kropp får utstå många kommentarer. Att vara så synlig kan också tolkas som en möjlighet till disciplinering och kontroll.

Foucaults nu klassiska beskrivning av Benthams idébyggnad "Panopticon" kan här användas som ett sätt att fokusera maktmekanismer knutna till en ojämlik synlighet i flygkabinen. "Panopticon" — den perfekta byggnaden för all slags övervakning och kontroll, består av en cirkelrund byggnad som formar en ring. I mitten av ringen reser sig ett torn. Från tornet har man fullständig överblick över allt som försiggår i ringbyggnaden. Från ringbyggnaden finns ingen insyn i tornet. I tornet befinner sig maktutövaren, i ringbyggnaden de som kontrolleras. Men det intressanta är inte att de som finns i ringbyggnaden hela tiden betraktas från tornet, utan att de själva vet om att det är möjligt. Om de verkligen betraktas eller ej är mindre viktigt. Synligheten är en fälla, skriver Foucault. Panopticon, tänkt som fängelse, gör fången ständigt medveten om att man kan se henne. Tack vare att fången är medveten om det sker makten automatiskt. Den är så fullkomlig att den inte behöver utövas. Fångarna är inneslutna i en maktsituation de själva uppbär (Foucault 1976).

Informanterna berättar att "inte en sömndgård passagerarna". För de flesta är det otänkbart att komma osminkad till jobbet. Men varför? Även om arbetsledaren ombord, pursern, har det yttersta ansvaret för att uniformsreglementet efterlevs, där ett prydligt yttre ingår och ett osminkat kvinnoansikte av många inte anses kunna ingå i ett prydligt yttre, tillhör det inte vanligheterna att anmärkningar sker från det hållet. I stället går det att med Foucaults hjälp att tolka kravet på kroppen som en integrerad disciplinering.

För flygvärdinnorna finns direkta uniformsföreskrifter tillsammans med mer eller mindre uttalade regler för ett vårdat uppträdande. Dessa sammanfattas av informanterna ofta med att "man behöver inte vara snygg, men man måste vara fräsch". Utseendeföreskrifterna har som så ofta ett direkt samband med kön. Det är oacceptabelt, ovårdat att inte klä sig som det egna könet föreskriver. Synligheten blir då en egen inre kontrollmekanism som medför att man utför det även av arbetsgivare och omgivning önskvärda. Blickar och små kommentarer kan utgöra en nog så viktig maktfaktor. Att inte vara en typisk flygvärdinna är också att inte vara en typisk kvinna. Därför är brott mot idealbilden av flygvärdinnan också brott mot idealbilden av kvinnan. Intressant i sammanhanget är manliga flygvärdar, eftersom de faktiskt bryter både mot bilden av flygvärdinnan och mot bilden av manlighet. Men så beskrivs de också som homosexuella och feminina av flertalet kvinnliga informanter. Samma beteende uppfattas olika beroende på könet hos den som utför det. Det positiva i flygvärdinnebilden blir negativt när det utförs av ett manligt subjekt (Gatens 1996, Foucault 1974).

Informanterna berättar hur både passage-rare och folk i allmänhet tillåts och tillåter sig att värdera och t.o.m. högt kommentera och jämföra flygvärdinnorna med idealbilden av dem. Och att flygvärdinnorna själva är medvetna om att varje detalj i deras utseende och uppförande kan ses. Kommentarer och pikar om att den egna kroppen inte håller måttet för idealet om den typiska flygvärdinnan leder till obehagskänslor och att man inte alltid gärna berättar vad man har som yrke.

Den ständiga påtryckningen, skriver Foucault, verkar innan felen, misstagen eller brotten har hunnit begås. Dess styrka ligger i att makten aldrig behöver ingripa, att den verkar spontant och utan att göra väsen av

Flygvärdinnan som ikon. Inför SAS:s femtioårsjubileum 1996.

sig och att den utgör en mekanism med kedjereaktion. Den panoptiska jämförelsen ger därmed ett sätt att fokusera det ofta så ogripbara i de principer efter vilka kön och könsligt ordnas.

Ständig övervakning skapar enligt Foucault lydiga kroppar. Men han gör ingen skillnad på manliga och kvinnliga kroppar. Sandra Lee Bartky (1997) kritiserar Foucaults analysmodell för att den inte tar hänsyn till att kvinnors kroppar disciplineras till något annat än mäns.

Bartky menar att det finns en konstruerad kvinnlig idealkropp som bombarderar oss dagligen inte minst via mediebilder. Under den institutionaliserade heterosexualitetens regim gör kvinnor sig till objekt för män vilket resulterar i att en "panoptisk manlig konnässör residerar i medvetandet på de flesta kvinnor". De står ideligen inför hans blick (gaze) och under hans bedömning. Kvinnan genomlever sin kropp som sedd av någon annan, av en anonym patriarkal Annan, skriver Bartky. Men vilka är det då som står för disciplineringen, frågar hon. Svaret är att alla står för den, inpå samma gång som ingen särskild gör det. Foucault knyter disciplineringen av kroppen till specifika institutioner, t.ex. skolan, fabriken, fängelset. Genom att göra detta, menar Bartky, så glömmar man i vilken utsträckning disciplin kan vara institutionellt obunden likaväl som institutionellt bunden. Den disciplinära maktens anonymitet och dess vida spridning har avgörande konsekvenser för förståelsen av kvinnlig underordning. Avsaknaden av en formell institutionell struktur och av auktoriteter med makt att föra ut institutionella direktiv skapar uppfattningen att kvinnlighet är antingen frivillig eller naturlig. Den disciplinära makt som skriver in kvinnlighet i den kvinnliga kroppen finns överallt — och ingenstans (Bartky 1997).

Disciplin är inte entydig. Den kan upp-

sökas frivilligt eller ofrivilligt eller både och på samma gång. Kvinnlig kroppsdisciplin har denna dualistiska karaktär, hävdar Bartky. Den sociala konstruktionen av den kvinnliga kroppen är en disciplinär, icke-egalitär basdisciplin. Men detta utesluter inte att t.ex. make-up eller högklackade skor är ett sätt för individen att uttrycka estetik, experimentera med ett kommande vuxenliv etc. *också*. Det kan vara allt detta samtidigt. Bartky erbjuder därmed en tolkningsram för att förstå eller tolka individens egna fria val eller handlingar inom ramen för en viss struktur. Att flygvärdinnor eller kvinnor i allmänhet disciplineras till ett visst kroppsligt och beteendemässigt ideal medför inte att kvinnor ska ses som passiva offer utan egen förmåga att påverka eller välja. Den tidigare nämnda Helena vill inte vara en typisk flygvärdinna eftersom det symboliserar något tråkigt och hon beskriver inte heller den "ojämlika synligheten" som bara negativ. Det kan t.o.m. vara ganska trevligt att vara objekt för många människors uppmärksamhet. Det behöver alltså inte ligga en motsättning mellan att klä sig på ett visst sätt för att uttrycka sin personlighet, förmågan att välja fritt ur postmodernitetens alla stilar och att samtidigt ingå i en könshierarki där det underordnade könets kroppar disciplineras till något anspråkslösare än det överordnades (Bartky 1997).

Globaliseringen och den svenska jämställdheten

Flygvärdinnorna kan sägas höra hemma i vad Mike Featherstone (1995) kallar "en tredje kultur". Detta syftar på människor vars yrke medför en stor geografisk rörlighet med begränsad lokal förankring som följd. De är människor med en kosmopolitisk orientering. De som lever och arbetar i "tredje-kulturer" rör sig mellan en mängd

olika lokala kulturer till vilka de utvecklar en praktisk yrkesrelation. "Tredje-kulturen" har även en överbryggande funktion som gör att de som jobbar så kan kommunicera med likar över hela världen. De måste känna till ett antal nationella kulturer samtidigt som de utvecklar och ibland lever i tredje kulturer. De flesta av dessa människor lever enligt hemlandets principer men tar också hänsyn till den lokala kultur de rör sig i. Tredje-kulturernas ursprung finner Featherstone i den ökande globaliseringen. Avstånd krymper av det ökade utbytet mellan länder genom t.ex. utökade handels- och finansiella band och utvecklingen av informationstekniken. Detta ökade utbyte har medfört ett större flöde av människor (immigranter, arbetare, flyktingar, turister), teknologi, finansinformation, mediebilder och information, ideologier och världsbilder. Dessa flöden, menar Featherstone, ger ett behov av att hantera problem med interkulturell kommunikation. Och det behovet leder i vissa fall till en utveckling av "tredje-kulturer" som har en medlande funktion.

Globaliseringens fokus på teknik och finans gör att de flesta sektorer som "tredje-kulturar" rör sig inom domineras av män. Kvinnodominerade sektorer är inte så globalt expansiva. Flygvärdinneyrket är här ett undantag. För informanterna innebär detta att de, ibland dagligen, möter kolleger med samma arbetsuppgifter, från hela världen. Det ger upphov till reflektioner över jämställdhet och könstänkande. I mötet med flygvärdinnor, särskilt från de sydostasiatiska bolagen, t.ex. Thai Air eller Malaysian Airways, aktualiseras de svenska eller skandinaviska idealen. Mötena medför funderingar om jämställdhet där skandinaviska förhållanden förs fram som bättre. "Andra kulturer" syftar för informanterna främst på andra könsroller. Pia menar att hon som tjej inte skulle kunna tänka sig att bo någon annanstans i världen, på grund av de jämställdhets-

ideal som råder här. Skandinavien uppfattas som den mest jämställda delen av världen och Sverige som det mest jämställda av de skandinaviska länderna.

Konfrontationen med andra könstänkanden gör sig dock främst gällande i mötet med en annan "tredje-kultur". Många skandinaviska affärsresenärer med sydostasiatisk destination för, enligt informanterna, fram dessa bolag som ideala vad gäller service, skönhet och ungdom hos flygvärdinnorna (dessa tre saker verkar ofta räknas som en och samma). För informanterna representerar detta en kvinnlig underordning som icke är förenlig med svenska ideal. Pias reaktion på passagerares kommentarer illustrerar ett positivt sätt att hantera en tvivelaktig fråga:

... jag diskuterade med en man som åkte, han har vart väldigt mycket i Sydostasien och jobbat och han åker mycket med Malaysian Airlines och med Thai och sånt där då. Och så sa han det att, just det här med att vi är så mycket äldre och så här och så där och så frågade jag honom då: — *Men tycker du att jag ska sitta i ditt knä och slicka dig i örat, blir du lyckligare då?* (skratt). Det blev han inte, det sa han, men det är väl kanske det..., men såna är vi ju inte, vi i Skandinavien är ju inte såna. Du skulle aldrig få oss att göra det. Det... (skratt).

I princip samtliga informanter berättar just om hur främst affärsresenärer i positiva ordalag beskriver vad de uppfattar som kvinnlig underdånighet, docksöthet och ungdom hos t.ex. Thai Airways. Syftet med detta skulle vara en disciplinerande jämförelse. SAS uppfattas, enligt informanterna vara det flygbolag där flygvärdinnorna har uppnått högst ålder, också detta något som utsätts för sarkastiska kommentarer. Som motbild mot vad som uppfattas som underdåniga sydostasiatiska kvinnoideal ställs ofta då de skandinaviska:

Annika: "Det finns en del som säger, om de åker, t.ex. affärsresenärer eller andra också, de säger, det finns ju ingen som har, som är så härligt som att åka med Thai. — *Varför då?* — *Jo, du ska se flygvärdin-*

norna. — Jaha. Och då är de ju så. De gör *allt* för sina passagerare. Och det är ju mycket så här och de är ju så underdåniga så det är inte klokt . . . Så är det ju inte på SAS (med barsk röst). — *Flytta ditt bagage!* Vi är ju lite såna. Går omkring och skäller på passagerarna. Lite är det ju så. Här är det säkerhet som gäller och inget annat tjafs.

Annika berättar vidare om hur annorlunda flygvärdinnor från andra bolag är. Det som främst beskrivs som annorlunda är jämställdhetsidealerna eller tolkningar av kvinnlighet.

Det är vinter, jag menar i Skandinavien är det ju vinter och det var det i X-stad med, ganska kallt. Och vi har våra allvädersstövlar, Palmroths allvädersstövlar. Snygga men ändå rejäla. Så har vi våra bruna kappor då, likadana, långa, stora ylle-sjalar då också våra dragvagnar, rullatorn som man kallar den för. Också kommer då, också är vi då typ 1,75, 1,80 långa, rejäla, man känner sig sån. Så kommer då Air France eller Alitalia då . . . med sina små flygvärdinnor, eller Thai, ja de är ju inte mer än 1,58 långa också väger de väl 42 kilo och de har inga stövlar, de har högklackade stiletter. Det är inte prat om några bekväma arbetsskor utan . . . det är högklackade pumps och de är så fräscha och de är så söta och rara och så *näpna*, små dockor. Och så kommer vi, ser ut som vi var nån rysk armé *dum bodum dunk dunk*, det ser ganska roligt ut. Men jag tror att de många gånger är fascinerade utav oss.

Att de skandinaviska flygvärdinnorna jämförs med en rysk armé eller liknas vid barska skolfröknar visar på medvetenheten om hur man egentligen "bör" vara för att vara en "typisk" flygvärdinna. Men samtidigt får jämförelserna illustrera ett sätt att tolka de egna leden som mer "äkta". De asiatiska värdinnorna beskrivs som "nätta och superkvinliga" medan de skandinaviska är "rejäla och klumpiga" eller "naturliga". Naturlig och superkvinlig utgör därmed i många fall ett motsatspar. Konsekvensen av det måste bli: ju kvinnligare desto falskare. Denna relativt spridda uppfattning är i grunden en rent konstruktivistisk tanke som bör motsäga biologistiska förklaringsmodeller (jfr t.ex. Butler 1993). Samtidigt antyder den

förstås en dubbel tolkning av kvinnlighet. Fastän kvinnor uppmuntras till att uttrycka sin "femininitet" är denna "femininitet" något som värderas mycket lågt och även då önskat resultat uppnås är detta något som sanktioneras. Superkvinlighet är trivialt och fånigt (Bartky 1997).

Litteratur

- Bartky, Sandra Lee, 1997. Foucault, femininity and the modernization of patriarchal power. I: Conboy, K.; Medina, N. & Stanbury, S., *Writing on the Body*. New York: Columbia University Press.
- Butler, Judith, 1990. *Gender Trouble*. New York: Routledge.
- Butler, Judith, 1993. *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.
- Featherstone, Mike, 1995. *Undoing Culture. Globalization, Postmodernism and Identity*. London: SAGE.
- Foucault, Michel, 1974. *Övervakning och straff* (övers. Britta Gröndahl). Stockholm.
- Gatens, Moira, 1996. *Imaginary Bodies. Ethics, Power and Corporeality*. London and New York: Routledge.
- Pedersen, Vibeke, 1995. *Kvinden som ikon. Iscensættelse av køn i klassisk film og postmoderne TV*. Borgens forlag.
- Thesander, Marianne, 1994. *Det kvindelige Ideal*. Tiderne Skrifter.
- Tseëlon, Efrat, 1995. *The Masque of Femininity*. London: SAGE.

Summary

On Not Being a Typical Air Hostess

The wide-spread image of the air hostess is created from a normative idea of women. As such it contains the common dualism of motherliness on the one hand and sexual availability on the other. Even though their profession has undergone enormous changes during its fifty years, young air hostesses today in many ways judged by standards formed in the 1940's. The visibility inherent in their daily work-life creates expectations around their physical appearances and also has the function of a disciplinary practice.